

Психологія сексуальності

Автор:

Зигмунд Фройд

Психологія сексуальності

Зигмунд Фройд

Зарубіжні авторські зібрання

Праця «Психологія сексуальності» видатного австрійського лікаря, психоаналітика і засновника методу психоаналіза Зигмунда Фрейда (1856–1930), що з'явилась у 1905 році, справила на сучасників враження вибуху гранати і стала визначним явищем не тільки в європейській науці того часу, а й у суспільному житті. Вона привернула увагу багатьох людей до цієї фактично закритої теми, тим самим значною мірою сприяла змінам їхнього уявлення про сексуальність. Вчений вперше торкнувся питання дитячої сексуальності, розглянув природу статевого потягу і різних сексуальних відхилень – перверсій.

Зигмунд Фрейд

Психологія сексуальності

© Є. В. Тарнавський, переклад українською, 2019

© О. А. Гугалова-Мешкова, художнє оформлення, 2019

Передмова автора до третього видання

Спостерігаючи упродовж десятиліття за тим, як зустріли цю працю і яке враження вона справила, я хотів би передувати третьому виданню кількома зауваженнями, спрямованими проти неправильного її розуміння та висунутих до неї нереальних претензій. Насамперед варто підкреслити, що все викладене в цій книжці, базується винятково на щоденному лікарському досвіді, поглибленому результатами науково обгрунтованого психоаналітичного дослідження. Три статті з теорії сексуальності не можуть містити нічого іншого, крім положень, що природно впливають з психоаналізу або підтверджуються ним. Тому абсолютно виключається можливість розширити їх якимось чином до цілої «сексуальної теорії»; і цілком зрозуміло, що вони аж ніяк не стосуються деяких важливих проблем сексуального життя. Не варто відтак думати, що ці пропущені розділи великої теми залишилися невідомими автору або що він надає їм другорядного значення.

Залежність цієї праці від психоаналітичного досвіду, під впливом якого вона написана, позначається не лише на виборі, але й на порядку розміщення матеріалу. Першочергове значення надається моментам, які залежать від випадку, а ті, що підкреслюють схильності, відсуваються на задній план, а також, що онтогенетичний розвиток береться до уваги раніше за філогенетичний. В аналізі випадкові переживання відіграють головну роль, він перемагає їх майже без залишку; а схильність проявляється за його спиною як щось таке, що прокинулося завдяки переживанням, але їхнє значення виходить далеко за межі царини психоаналітичної роботи.

Така ж залежність панує й у взаєминах між онто- і філогенезом. Онтогенез можна розглядати як повторення філогенезу, позаяк філогенез не змінюється завдяки новим переживанням. Філогенетичний нахил проявляється за спиною онтогенетичного процесу. Але, по суті, схильність є осадом колишнього переживання роду, до якого приєднуються пізніші переживання окремої істоти у вигляді суми випадкових моментів.

Поряд із повною залежністю від психоаналітичного дослідження маю підкреслити, що характерною ознакою цієї моєї праці є навмисна незалежність від біологічного дослідження. Я старанно уникав запровадження наукових гіпотез із загальної сексуальної біології або з сексуальної біології окремих видів тварин у дослідженні, що дало нам можливість вивчити сексуальну функцію людини за допомогою техніки психоаналізу. Я керувався метою – дізнатися, що можна відкрити засобами психологічного дослідження в царині біології людського сексуального життя; мені вдалося вказати на зв'язки та збіги, які я

виявив при цьому дослідженні, але мені не варто було приховувати від себе ту обставину, що в деяких важливих пунктах психоаналітичне дослідження призвело до висновків і поглядів, що значно відступають від базованих лише на біологічних даних.

У цьому третьому виданні я зробив багато приписок, але не позначав їх, як у попередніх виданнях, особливими позначками. Зараз наукова робота в нашій галузі просувається повільнішими темпами; тим не менш, деякі доповнення цієї праці виявилися потрібними для того, щоб вона не відстала від новітньої психоаналітичної літератури.

Бонн, жовтень 1914 року

Передмова автора до четвертого видання

Після того як ущухли бурхливі баталії військового часу, можна із задоволенням зазначити, що зацікавлення психоаналітичними дослідженнями в усьому величезному світі не згасло. Але не всі частини вчення спіткала однакова доля. Суто психологічні положення та відкриття психоаналізу про несвідоме, про конфлікт, що веде до недуги, про витіснення, про вигоду від хвороби, про механізми утворення симптому тощо користуються зростаючим визнанням і беруться до уваги навіть принциповими опонентами. Частина вчення, що межує з біологією, основи якої викладено в цій невеликій праці, все ще викликає такі ж заперечення і навіть спонукала декого, хто свого часу інтенсивно займався психоаналізом, відійти від нього та виробити нові погляди, завдяки яким роль сексуального моменту в нормальному та хворому душевному житті знову обмежується.

І все ж я не можу зважитися допустити, щоб ця частина психоаналітичного вчення разючіше відрізняється від тієї дійсності, яку ще потрібно відкрити, ніж інша частина. Спогади й усі повторні дослідження кажуть мені, що й ця частина продиктована таким самим ретельним і чужим для упередженості поглядом і пояснення зазначеної дисоціації в суспільному визнанні не становить проблеми. По-перше, описані тут начала сексуального життя людини можуть підтвердити лише такі дослідники, у яких не бракує терпіння та технічної вправності, щоб довести аналіз до перших дитячих років пацієнта. Часто відсутня можливість це

зробити, адже лікарська діяльність вимагає швидшого закінчення лікування, а іншим, не лікарям, що практикують психоаналіз, узагалі закритий доступ до цієї галузі, у них немає можливості скласти самостійне враження, позбавлене впливу їхніх особистих антипатій та упереджень. Якби люди зуміли чогось навчитися з безпосереднього спостереження над дітьми, то ці три статті взагалі могли б бути ненаписаними.

Необхідно, однак, надалі пригадати, що багато з того, що складає зміст цієї книги, підкреслення значення сексуального життя в усіх проявах людської діяльності та зроблена тут спроба розширити поняття сексуальності завжди були наймогутнішими мотивами опору психоаналізу. Виходячи з потреби в повнозвучному гаслі, дійшли навіть до того, що стали торочити про «пансексуалізм» психоаналізу та робити йому безглуздий закид, що він «усе» пояснює сексуальністю. Можна було б дивуватися, якби ми перебували в стані самозабуття афективних моментів, що заплутують і змушують усе забувати. Адже філософ Артур Шопенгауер уже давно вказав людям, наскільки їхні дії та думки зумовлено сексуальними прагненнями у звичному сенсі слова; й увесь світ читачів таким чином мав виявитися нездатним викинути зі своєї голови таку дивовижну вказівку! Що ж стосується «розширення» поняття про сексуальність, що стало необхідним завдяки аналізу дітей і так званих перверсних, то дозволю нагадати всім тим, хто з висоти своєї точки зору з презирством дивиться на психоаналіз, наскільки близько розширена сексуальність психоаналізу збігається з Еросом «божественного» Платона (С. Нахмансон. Теорія лібідо Фрейда порівняно з вченням про Ерос Платона // Internationale Zeitschrift für Psychoanalyse. 1915. С. 111).

Відень, травень 1920 року

I. Сексуальні відхилення

Факт статевої потреби у людини та тварини пояснюють у біології тим, що у них передбачається «статевий потяг». При цьому допускають аналогію з потягом до прийому їжі та голодом. Відповідного слову «голод» позначення немає у повсякденній мові, а наука користується словом «лібідо».

Загальноприйнятий погляд містить цілком певні уявлення про природу та властивості цього статевого потягу. У дитинстві його начебто немає, він з'являється приблизно до часу й у зв'язку з процесами дозрівання, в період змужніння, виявляється у непереборній привабливості, яку одна стать становить для іншої, а його мета полягає в статевому єднанні або хоча б у таких діях, які перебувають на шляху до нього.

Але в нас є підстави вбачати в цих даних дуже викривлене відображення дійсності; якщо поглянути на них уважно, то можна знайти безліч помилок, неточностей і поверхневих зауваг.

Запровадимо два терміни: назвемо особу, котра викликає статевий потяг, сексуальним об'єктом, а дію, на яку цей потяг штовхає, сексуальною метою; в такому випадку достеменний науковий досвід показує, що є численні відхилення щодо обох – як сексуального об'єкта, так і сексуальної мети, і їхнє ставлення до сексуальної норми вимагає детального дослідження.

1. Відступ щодо сексуального об'єкта

Загальноприйнята теорія статевого потягу найбільше відповідає поетичній казочці про поділ людини на дві половинки – чоловіка та жінку, що прагнуть знову поєднатися в коханні, тому вельми несподівано чути, що є чоловіки, сексуальним об'єктом для яких є не жінка, а чоловік, і жінки, для котрих таким об'єктом є не чоловік, а жінка. Таких осіб називають викривлено-сексуальними, або краще – інвертованими, а сам факт – інверсією. Число таких осіб дуже значне, хоча точно встановити його дуже важко.

А. Інверсія

Поведінка інвертованих

Ці особи в різних напрямках поводяться по-різному.

а) Вони цілком інвертовані, тобто їхній сексуальний об'єкт може бути лише однієї з ними статі, між тим як особа протилежної статі ніколи не може вважатися у них предметом статевого бажання, а залишає їх холодними або навіть викликає у них статево відразу. Такі чоловіки завдяки відразу виявляються нездатними практикувати природний статевий акт або при його реалізації не відчувають жодного задоволення.

б) Вони амфігенно інвертовані (психосексуальні гермафродити), тобто їхній сексуальний об'єкт може належати як до однієї з ними, так і до протилежної статі; така інверсія позбавлена характеру винятковості.

в) Вони випадково інвертовані, тобто за певних зовнішніх умов, серед яких на першому місці стоять недоступність нормального статевого об'єкта та наслідування, вони можуть обрати сексуальним об'єктом особу однієї з ними статі й у такому сексуальному акті отримати задоволення.

Інвертовані надалі проявляють різне ставлення у своєму розумінні особливості власного статевого потягу. Деякі з них ставляться до інверсії як до чогось буденного, подібно до того, як нормальний ставиться до прояву свого лібідо, й енергійно відстоюють її рівноправ'я поряд із нормальним. Інші ж обурюються фактом своєї інверсії та відчувають її як хворобливу нав'язливість[1 - Такий опір нав'язливості інверсії може скласти умову, що сприяє терапевтичному впливу за допомогою навіювання або психоаналізу.].

Інші варіації стосуються тимчасових стосунків. Або інверсія існує в індивіда з давніх-давен, наскільки вистачає його спогадів, або вона проявилася у нього лише певної миті до або після статевої зрілості[2 - З різних сторін цілком правильно вказувалося, що автобіографічні дані інвертованих про час настання їхньої схильності до інверсії не заслуговують на довіру, позаяк вони можуть витіснити зі своєї пам'яті доказ їхнього гетеросексуального відчуття; психоаналіз підтвердив цю підозру щодо доступних йому випадків інверсії, змінивши їхній анамнез усуненням дитячої амнезії.]. Цей характер зберігається на все життя, або тимчасово зникає, або становить окремий епізод на шляху нормального розвитку. Він може також проявитися в пізньому віці після закінчення тривалого періоду нормальної статевої діяльності. Спостерігалися також періодичні варіації між нормальним та інвертованим сексуальним об'єктом. Особливо цікаві

випадки, в яких лібідо змінюється в сенсі інверсії після того, як був набутий болісний досвід із нормальним сексуальним об'єктом.

Ці різні ряди варіацій загалом існують незалежно один від одного. Щодо крайньої форми, можна завжди стверджувати, що інверсія існувала вже з дуже раннього віку і що ця особа цілком мириться із цією своєю особливістю.

Багато авторів відмовилися б об'єднати в одну групу перелічені тут випадки і вважали б за краще підкреслювати відмінність у межах цієї групи замість властивого всім групам загального; це залежить від їх пріоритетного погляду на інверсію. Однак якими слушними не були б такі поділи, все ж необхідно визнати, що є безліч перехідних ступенів, тому ніби самі по собі напрошуються розміщенню в ряди.

Погляд на інверсію

Перша оцінка інверсії виявлена в погляді, що вона є вродженою ознакою нервової дегенерації; це цілком відповідало тому факту, що спостерігачі-лікарі вперше зустрілися з нею у нервовохворих або у осіб, що справляли враження хворих. Ця характеристика містить дві вказівки, які необхідно розглядати одну незалежно від іншої: вродженість і дегенерацію.

Дегенерація

Щодо дегенерації виникає заперечення, яке взагалі стосується недоречного застосування цього слова. Стало звичкою відносити до дегенерації будь-які хворобливі прояви не безпосередньо травматичного або інфекційного походження. Підрозділ дегенератів, виокремлений Маньяном, дав змогу не виключати застосування поняття дегенерації в найдосконаліших проявах нервової діяльності. За таких умов є можливість спитати, який узагалі сенс і який новий зміст передбачається в оцінці слова «дегенерація». Видається доцільнішим про дегенерацію не згадувати:

1) у випадках, коли немає кількох важких відхилень від норми;

2) у випадках, коли працездатність і життєздатність загалом постраждали не важко[3 - З якою обережністю необхідно ставити діагноз дегенерації та яке незначне практичне значення він має, можна побачити з міркувань Мебіуса (Ueber Entartung - Grenzfragen des Nerv. Und Seelenleb, 1900. - № 3): «Якщо окинути поглядом велике поле виродження, на яке тут пролите певне світло, то без подальшого видно, що діагноз - дегенерація - має взагалі дуже мало значення».]

Чимало фактів указують на те, що інвертовані не є дегенератами у цьому справжньому сенсі:

1. Інверсія зустрічається в осіб, у яких не спостерігається жодних інших серйозних відхилень від норми.

2. Також у осіб, працездатність яких не порушена і які вирізняються навіть надвисоким інтелектуальним розвитком та етичною культурою[4 - Захисникам «уранізму» потрібно віддати належне в тому, що деякі з найвидатніших людей були інвертованими, можливо, навіть абсолютно інвертованими.]

3. Якщо відійти від лікарського досвіду та поглянути ширше, то в двох напрямках можна зустрітися з фактами, що виключають погляд на інверсію як на ознаку дегенерації:

а) чи потрібно брати до уваги, що у стародавніх народів на вищому щаблі їхнього культурного розвитку інверсія була поширеним явищем, майже інститутом, пов'язаним із важливими функціями;

б) вона була надзвичайно поширена у багатьох диких і примітивних народів, між тим як поняття «дегенерації» застосовується зазвичай до високої цивілізації (І. Блох). Навіть серед цивілізованих народів Європи клімат і раса мають найбільший вплив на поширення інверсії та на ставлення до неї.

Вродженість

Цілком зрозуміло, що вродженість приписують лише першому, крайньому класові інвертованих, на підставі запевнень цих осіб, що в жоден період життя у них не проявлялося ніяких інших напрямків статевого потягу. Вже сам факт існування двох інших класів важко поєднати з поглядом про вроджений характер інверсії. Тому захисники такої позиції схильні відокремити групу абсолютно інвертованих від усіх інших, що є наслідком відмови від узагальнюючого погляду на інверсію. Інверсія з такої точки зору в деяких випадках має вроджений характер, а в інших – вона могла б розвинути в інший спосіб.

На противагу цим поглядам існує й інший, згідно з яким інверсія має набутий характер статевого потягу. Погляд цей ґрунтується на такому:

1) у багатьох (а також у повністю) інвертованих можна знайти сексуальне враження, що подіяло в ранньому віці таким чином, що його тривалим наслідком виявилась гомосексуальна схильність;

2) у багатьох інших можна вказати на зовнішні сприятливі та протидіючі впливи життя, що призвели раніше чи пізніше до фіксації інверсії (виняткове перебування в середовищі однакової статі, спільний військовий похід, утримання у в'язниці, небезпеки гетеросексуального спілкування, целібат, статева недолугість тощо);

3) інверсія може бути припинена за допомогою гіпнотичного навіювання, що було б дивним при вродженому її характері.

З точки зору такої позиції можна взагалі заперечувати безсумнівність можливості вродженої інверсії. Можна заперечити, що докладніші розпитування у випадках, що стосуються вродженої інверсії, ймовірно, також відкрили б переживання в ранньому дитинстві, які визначили напрямок лібідо; ці переживання не збереглися лише у свідомій пам'яті особи, але при відповідному впливі можна викликати й спогад про них. На думку цих авторів, інверсію варто було б вважати частим варіантом статевого потягу, визначеним деякими зовнішніми умовами життя.

Ця, вочевидь, утверджена впевненість втрачає ґрунт при запереченні, що багато людей відчують, без сумніву, подібні сексуальні впливи (також у ранній юності: спокушання, взаємний онанізм), що не стали внаслідок цього інвертованими або не стали такими назавжди. Таким чином, виникає припущення, що

альтернатива – вроджена та набута – або неповна, або не зовсім відповідає наявним при інверсії обставинам.

Пояснення інверсії

Ні твердження, що інверсія вроджена, ні протилежне їй – що вона набувається, не пояснюють суті інверсії. У першому випадку необхідно з'ясувати, що саме в ній вроджене, якщо не брати до уваги поверхневого пояснення, що у людини при народженні вже є зв'язок статевого потягу з одним певним сексуальним об'єктом. В іншому випадку виникає запитання, чи достатньо різноманітних випадкових впливів, щоб пояснити виникнення інверсії без того, що в самому індивіді щось не йшло назустріч цим впливам? Заперечення цього останнього моменту, згідно з нашими колишніми висновками, неприпустиме.

Запровадження бісексуальності

Для пояснення можливості сексуальної інверсії з часів Ф. Лідстона, К'ернана та Шевальє користуються ходом думок, що містить нову суперечність щодо загальноприйнятої думки. Згідно з нею, людина може бути або чоловіком, або жінкою. Але науці відомі випадки, в яких статеві ознаки видаються стертими і через це неможливе визначення початкової статі з погляду анатомії. Геніталії цих осіб поєднують у собі чоловічі та жіночі ознаки (гермафродитизм). У рідкісних випадках обидва статевих апарати розвинені один поряд із іншим (істинний гермафродитизм); найчастіше ж знаходять двояку потворність.

Цікавим в цих відхиленнях є те, що вони несподіваним чином полегшують розуміння ненормального утворення. Певний ступінь анатомічного гермафродитизму належить до норми; у кожного нормально організованого чоловічого або жіночого індивіду є зачатки апарату іншої статі, що збереглися як рудиментарні органи без функції або видозмінилися та перебрали на себе інші функції.

Думка, що впливає з цих давно відомих анатомічних фактів, полягає в допущенні початкової бісексуальної схильності, що переходить протягом розвитку в моносексуальність із незначними рештками іншої статі.

Природно було перенести такий погляд на психічну ділянку та розуміти інверсію в різних її видах як вираз психічного гермафродитизму. Щоб вирішити питання, бракувало лише постійного збігу інверсії з душевними та соматичними ознаками гермафродитизму.

Однак це очікування не справдилося. Залежність між передбачуваним психічним і легко доказовим анатомічним гермафродитизмом не можна уявити собі настільки тісною. Часто в інвертованих узагалі спостерігаються зниження статевого потягу та незначна анатомічна потворність органів. Це зустрічається часто, але аж ніяк не завжди чи хоча б у більшості випадків. Таким чином, доводиться визнати, що інверсія та соматичний гермафродитизм загалом не залежать один від одного.

Надалі надавалося велике значення так званим вторинним і третинним ознакам і підкреслювалося, що вони часто зустрічаються в інвертованих (Г. Елліс). У цьому є значна частка правди, але не можна забувати, що вторинні та третинні статеві ознаки взагалі зустрічаються достатньо часто у протилежної статі й утворюють таким чином натяки на двостатеві, хоча статевий об'єкт не проявляє при цьому змін у сенсі інверсії.

Психічний гермафродитизм вилився б у тілесніші форми, якщо паралельно до інверсії статевого об'єкта відбувалися принаймні зміни інших душевних ознак, потягів і рис характеру в сенсі типових для протилежної статі. Однак таку інверсію характеру можна зустріти з певною регулярністю лише в інвертованих жінок. У чоловіків з інверсією поєднується цілковита душевна мужність. Якщо наполягати на існуванні душевного гермафродитизму, то необхідно додати, що у проявах його в різних галузях помічається лише незначна протилежна умовність.

Те саме можна сказати і про соматичну двостатевість: за Халбаном, поодинокі потворності органів і вторинні статеві ознаки зустрічаються майже незалежно одна від одної.

Вчення про бісексуальність у своїй вульгарній формі було сформульоване одним із захисників інвертованих чоловіків таким чином: жіночий мозок у чоловічому

тілі. Однак нам невідомі ознаки «жіночого мозку». Заміна психологічної проблеми анатомічною такою ж мірою безсила та невиправдана.

Крафт-Ебінг вважає, що бісексуальний нахил нагороджує індивіда як чоловічими та жіночими мозковими центрами, так і соматичними статевими органами. Ці центри розвиваються лише в період, коли настає статева зрілість, значною мірою під впливом незалежних від них за своєю будовою статевих залоз. Але до чоловічого та жіночого «центрів» можна застосувати те ж, що і до чоловічого й жіночого мозку, і навіть невідомо, чи варто припускати існування обмежених частин мозку («центрів») для статевих функцій, таких, наприклад, як для мови.

Дві думки все ж зберігають свою силу після всіх цих міркувань: для пояснення інверсії необхідно брати до уваги бісексуальну схильність, нам лише невідомо, в чому, крім анатомічної його форми, полягає цей нахил, і що мова тут іде про порушення, які стосуються розвитку статевого потягу[5 - Першим, хто вказав на бісексуальність для пояснення інверсії, був (згідно з літературним звітом у шостому томі «Jahrbuch'a f?r sexuelle Zwischenstufen») Е. Глей, який опублікував уже в січні 1884-го статтю «Les aberrations de l'instinct Sexuel» у «Revue philosophique». Чудово, втім, що більшість авторів, що пояснюють інверсію бісексуальністю, надають значення цьому моменту не лише щодо інвертованих, але й усіх нормальних, отже, розуміють інверсію як результат порушеного розвитку. Є безліч спостережень, із яких, щонайменше, випливає можливе існування другого центру (нерозвиненої статі). Висловлюється думка про те, що в кожній людині є чоловічі та жіночі елементи, лише, відповідно до приналежності до тієї чи іншої статі, одні незрівнянно розвиненіші, ніж інші, оскільки справа стосується гетеросексуальних осіб.]

Статевий об'єкт інвертованих

Теорія психічного гермафродитизму передбачає, що статевий об'єкт інвертованих протилежний щодо об'єкта нормальних. Інвертований чоловік не може встояти перед чарівністю, що виходить від чоловічих ознак тіла і душі, він сам себе відчуває жінкою та шукає чоловіка.

Але хоча це і слушно щодо цілої низки інвертованих, однак далеко не є загальною ознакою інверсії. Немає жодних сумнівів, що значна частина

інвертованих чоловіків зберігає психічний характер мужності, має порівняно небагато вторинних ознак іншої статі й у своєму статевому об'єкті шукає, по суті, жіночі психічні риси. Якби було інакше, то залишалося б зовсім незбагненим, навіщо існує чоловіча проституція, яка пропонує себе інвертованим; зараз, як і в давнину, відбувається копіювання в усіх зовнішніх формах сукні та манер жінок; адже таке наслідування мало б образити ідеал інвертованих. У греків серед інвертованих зустрічалися наймужніші чоловіки, і було ясно, що не мужній характер хлопчика, а тілесне наближення його до жіночого типу, так само як і жіночі душевні властивості – боязкість, стриманість, потреба у сторонній допомозі та пізнанні – розпалювали пристрасть у чоловіка. Як тільки хлопчик ставав дорослим, він уже більше не був статевим об'єктом для чоловіка, а сам починав симпатизувати хлопчикам. Отже, сексуальним об'єктом у цьому, як і в багатьох інших випадках, є не та сама стать, а поєднання обох статевих ознак, компроміс між душевним рухом того, хто жадає чоловіка і жадає жінку за збереженням умови мужності тіла (геніталій), так би мовити, віддзеркалення власної бісексуальної природи[6 - Хоча психоаналіз досі не дав пояснення походженню інверсії, він усе ж відкрив психічний механізм її походження та значно збагатив питання, які доводиться брати до уваги. В усіх досліджених випадках ми встановили, що інвертовані в пізнішому віці мали в дитинстві фазу дуже інтенсивної, але короткочасної фіксації на жінці (здебільшого, на матері), після подолання якої вони ототожнюють себе з матір'ю й обирають себе самих у сексуальні об'єкти; тобто, виходячи з нарцисизму, шукають чоловіків у юнацькому віці, схожих на них самих, котрих хочуть любити так, як любила їх мати. Надалі ми часто відкривали, що ті, хто здається інвертованими, жодним чином не були нечутливими до жіночих принад, а постійно переносили на чоловічі об'єкти викликане жінками збудження. Таким чином, вони все життя відтворюють механізм, завдяки якому з'явилася їхня інверсія. Їхнє нав'язливе прагнення до чоловіка виявилось зумовленим їхньою неспокоїною втечею від жінки. Психоаналітичне дослідження найрішучішим чином опирається спробам відокремити гомосексуальних від інших людей як особливу групу. Вивчаючи й інші сексуальні відхилення, а не лише ті, що відкрито проявляють себе, можна дізнатися, що всі люди здатні на вибір об'єкта однакової із собою статі й роблять цей вибір у своєму несвідомому. Більше того, прихильності лібідозних почуттів до осіб своєї статі грають, як і фактори нормального душевного життя, не меншу, а як рушії захворювання – важливішу роль, ніж пов'язані з протилежною статтю. Психоаналізу, навпаки, здається первинною незалежність вибору об'єкта від його статі, однаково вільна можливість володіти як чоловічими, так і жіночими об'єктами, як це спостерігається в дитячому віці, у примітивних станах і в епохи стародавньої історії; і з цього первинного стану шляхом обмеження в той чи інший бік

розвивається нормальний або інвертований тип. За змістом психоаналізу винятковий сексуальний інтерес чоловіка до жінки постає проблемою, яка потребує пояснення, а не чимось само собою зрозумілим, що має своєю основою хімічне тяжіння. Вирішальний момент стосовно остаточного статевого вибору приходить лише після настання статевої зрілості й є результатом цілого ряду чинників, які ще не підлягають обліку, частково конституційних, частково випадкових за своєю природою. Без сумніву, деякі з цих факторів можуть виявитися настільки потужними, що мають відповідний вирішальний вплив на ці результати. Але загалом численність визначальних моментів знаходить своє відображення в розмаїтті вихідних картин явної сексуальної поведінки людей. Підтверджується, що у людей інвертованого типу загалом переважають архаїчні конституції та примітивні психічні механізми. Найсуттєвішими їхніми ознаками видається вплив нарцисичного вибору об'єкта та збереження еротичного значення анальної зони. Але немає жодної користі в тому, щоб на підставі таких конституційних властивостей відокремлювати крайні типи інвертованих від інших. Те, що є у таких крайніх типів, як, мабуть, цілком достатнє обґрунтування їхньої ненормальності, можна також знайти, лише не так помітно вираженим, у конституції перехідних типів і в явно нормальних. Різниця в результатах за своєю природою може бути якісного характеру: аналіз показує, що відмінність в умовах лише кількісна. Серед факторів, що спричиняють випадковий вплив на вибір об'єкта, зауважимо, що ми відкрили заборону (сексуальне залякування в дитинстві) та звернули увагу на те, що наявність обох батьків відіграє визначну роль. Відсутність сильного батька в дитинстві нерідко сприяє інверсії. Потрібно, врешті-решт, наполягати на вимозі, щоб проводилася сувора відмінність між інверсією сексуального об'єкта та змішуванням статевих ознак у суб'єкта. Певна частка незалежності цілком очевидна і в цьому відношенні. Цілий ряд точок зору, що мають значення, в питанні про інверсії виклав Ференці в статті «До нозології чоловічої гомосексуальності (гомоеротики)» (Intern. Zeitschrift f?r ?rtzliche Psychoanalyse, 1914. – № 11). Ференці цілком справедливо засуджує той факт, що під назвою «гомосексуальність», яку він хоче замінити вдалішим терміном «гомоеротика», змішують багато дуже різних нерівноцінних в органічному і психічному відношенні станів на тій підставі, що у них усіх є загальний симптом інверсії. Він вимагає суворої відмінності принаймні щодо двох типів: суб'єкт-гомоеротика, що відчуває і поводить ся, як жінка, і об'єкт-гомоеротика, абсолютно мужній, що замінив жіночий об'єкт об'єктом однакової із собою статі. Першого він вважає справжнім «проміжним сексуальним» типом, як і М. Гіршвельд, другого, менш вдало, називає невротиком, котрий страждає нав'язливістю. Боротьба зі схильністю до інверсії, так само як і можливість психічного впливу, є лише у об'єкт-гомоеротика. І після визнання цих двох типів необхідно додати, що у багатьох осіб змішується певна частка суб'єкт-

гомоеротики з певною частиною об'єкт-гомоеротики. В останні роки праці біологів, передусім Е. Штейнаха, пролили яскраве світло на органічні умови гомоеротики, як і статевих ознак загалом. За допомогою експериментального досвіду кастрації з подальшою пересадкою зародкових залоз іншої статі вдалося у різних ссавців перетворити самців на самок і навпаки. Перетворення торкнулося більш-менш повно соматичних статевих ознак і психосексуальної поведінки (тобто суб'єкт- та об'єкт-еротики). Носієм цієї зумовлюючої статі сили вважається не та частина зародкової залози, яка складає статеві клітини, а так звана інтерстиційна тканина цього органа («залоза змужніння»). В одному випадку вдалося статеву зміну у чоловіка, котрий втратив яєчка внаслідок туберкульозного захворювання. У статевому житті він поведився як пасивний гомосексуаліст, по-жіночому, й у нього спостерігалися дуже яскраво виражені жіночі статеві ознаки вторинного характеру (волосся на голові й обличчі, скупчення жиру в грудях і на стегнах). Після пересадки крипторхічного людського яєчка цей чоловік став поводитися по-чоловічому та спрямовувати своє лібідо нормальним чином на жінку. Водночас соматичні жіночі ознаки зникли (А. Lipchitz. Die Pubertätsdrüse und ihre Wirkung. – Bern, 1919). Було б безпідставно стверджувати, що завдяки цим прекрасним дослідженням учення про інверсії набуває нових підстав, і передчасно чекати від них безпосередньо нового шляху до загального «лікування» гомосексуальності. В. Фліс цілком слушно наголосив, що ці експериментальні дослідження не знецінюють учення про загальний бісексуальний природжений нахил вищих тварин. Мені здається ймовірнішим, що подальші дослідження такого ґатунку дадуть пряме підтвердження передбачуваній бісексуальності.]

Визначенішими виявляються активно інвертовані взаємини у жінок, частина яких мають соматичні та душевні ознаки чоловіка та вимагають жіночності від своїх статевих об'єктів, хоча і тут, при ближчому знайомстві, ймовірно, виявиться неабияка строкатість стосунків.

Сексуальна мета інвертованих

Важливий факт, про який не можна забувати, полягає в тому, що сексуальну мету при інверсіях жодним чином не можна називати однорідною. У чоловіків статеве спілкування *per anum* далеко не збігається з інверсією; мастурбація часто також становить єдину мету, а обмеження сексуальної мети – аж до самотніх виливів почуттів – зустрічаються тут навіть частіше, ніж при

гетеросексуальному коханні. У жінок сексуальні цілі інвертованих також різнорідні; особливою перевагою, мабуть, користується дотик слизовою оболонкою рота.

Висновки

Хоча ми не відчуваємо в собі сил дати задовільне пояснення утворенню інверсії на підставі наявного досі матеріалу, проте помічаємо, що в цьому дослідженні дійшли до переконання, що може набути для нас більшого значення, ніж вирішення поставленого вище завдання. Звертаємо увагу на те, що уявляти собі зв'язок сексуального потягу із сексуальним об'єктом занадто щільним. Досвід із випадками, які вважаються ненормальними, показує нам, що між сексуальним потягом і сексуальним об'єктом є спайка, не помітити яку існує небезпека за одноманітності нормальних форм, в яких потяг нібито приносить від народження із собою й об'єкт. Це змушує нас послабити в наших думках зв'язок між потягом та об'єктом. Статевий потяг, імовірно, на початку не залежить від об'єкта і не зобов'язаний своїм виникненням його принадам.

Б. Тварини та незрілі У статевому відношенні особи як сексуальні об'єкти

У той час як особи, сексуальний об'єкт яких не належить до статі, що відповідає нормі, тобто інвертовані, здаються спостерігачеві групою індивідів в іншому відношенні, можливо, повноцінних, випадки, в яких сексуальними об'єктами обирають незрілих у статевому відношенні осіб (дітей), здаються поодинокими відхиленнями. Лише у виняткових випадках сексуальними об'єктами стають діти; здебільшого вони перебирають цю роль, коли ледачий та імпотентний індивід або імпульсивний (невідкладний) потяг не може в цю мить оволодіти відповідним об'єктом. Усе ж факт, що статевий потяг допускає стільки варіантів і таке зниження свого об'єкта, проливає світло на його природу; голод, набагато міцніше прив'язаний до свого об'єкта, допустив би це лише в крайньому випадку. Те ж зауваження стосується статевого спілкування з тваринами, що зовсім нерідко зустрічається серед сільського населення, причому статева привабливість переходить межі одного виду.

З естетичних міркувань з'являється бажання приписати це душевнохворим, як і інші важкі випадки відхилення статевого потягу, але це неправильно. Досвід показує, що в останніх не спостерігається якихось особливих порушень статевих потягів порівняно зі здоровими людьми. Так, сексуальні зловживання дітьми з моторошною частотою зустрічаються у вчителів і няньок просто тому, що їм надаються для цього найсприятливіші умови. У душевнохворих зустрічається відповідне відхилення лише в посиленій формі, або, що має особливе значення, воно стало винятковим і зайняло місце нормального сексуального задоволення. Це вдале виставлення сексуальних варіацій за шкалою від здоров'я до душевної хвороби змушує задуматися. Мені здається, що потребує пояснення факт, який слугує вказівкою, що душевні рухи статевого життя належать до таких, які в межах норми найгірше коряться вищим видам душевної діяльності. Хто в будь-якому відношенні душевно ненормальний, у сенсі соціальному, етичному, той, згідно з моїм досвідом, завжди є таким самим і в своєму сексуальному житті. Але є багато ненормальних у сексуальному житті, що відповідають у всіх інших пунктах середньостатистичній людині, що не відстали від людського культурного розвитку, слабким пунктом якого залишається сексуальність. Як на найзагальнішому результаті міркувань, зупинимося на погляді, що під впливом численних умов у багатьох індивідів вид і цінність сексуального об'єкта відходять на задній план. Істотним і постійним у статевого потягу є щось інше[7 - Найглибша відмінність між любовним життям стародавнього світу і нашим полягає, мабуть, у тому, що античний світ робив наголос на самому потязі, а ми переносимо його на об'єкт потягу. Давні люди поважали потяг і готові були облагородити ним навіть малоцінний об'єкт, тоді як ми низько оцінюємо прояв потягу самого по собі та виправдовуємо його перевагами об'єкта.].

2. Відступ щодо сексуальної мети

Природною сексуальною метою вважається єднання геніталій в акті, названому зляганням, що веде до позбавлення від сексуальної напруги і до тимчасового згасання сексуального потягу (задоволення, аналогічне насиченню при голоді). І все-таки вже в нормальному сексуальному процесі можна помітити зачатки, розвиток яких веде до відхилень, які були описані як перверсії. Попередньою сексуальною метою вважається такий проміжний процес (що лежить на шляху до злягання) ставлення до сексуального об'єкта, як його обмацування та розглядання. Ці дії, з одного боку, самі по собі дають насолоду, а з іншого –

підвищують збудження, яке має тривати до досягнення остаточної сексуальної мети. Один визначений дотик із їх числа, взаємний дотик слизовою оболонкою губ, перетворений на поцілунок у багатьох народів (зокрема і високо цивілізованих), має високу сексуальну цінність, хоча ті частини тіла, які маються на увазі, не належать до статевого апарату, а являють собою вхід у травний тракт. Ці моменти дозволяють встановити зв'язок між перверсією та нормальним сексуальним життям і які можна використовувати для класифікації перверсії. Перверсії являють собою або:

а) перехід за анатомічні межі частин тіла, призначених для статевого єднання;

б) або зупинку на проміжних стосунках до сексуального об'єкта, які природно швидко проходять шлях до остаточної сексуальної мети.

А. Перехід за анатомічні межі

Переоцінка сексуального об'єкта

Психічна переоцінка, яку отримує сексуальний об'єкт, як бажана мета сексуального потягу, в найрідкісніших випадках не обмежується його геніталіями, а поширюється на все його тіло і має тенденцію охопити всі відчуття, які походять від сексуального об'єкта. Та ж переоцінка розповсюджується й на психічну царину та проявляється як логічне засліплення (слабкість судження) щодо душевних проявів і досконалості сексуального об'єкта, так само як готовність коритися і вірити всім його словам. Довірливість кохання стає, таким чином, важливим, якщо не найпершим джерелом авторитету[8 - Не можу не нагадати про готовність гіпнотизованого коритися та вірити гіпнотизерові, яка змушує мене припускати, що сутність гіпнозу треба бачити в несвідомій фіксації лібідо на особистості гіпнотизера (за допомогою мазохістського компонента сексуального потягу). Ференці пов'язав цю ознаку сугестивності з батьківським «комплексом» (Jahrbuch f?r psychoanalytische und psychopathologische Forschungen, 1909).].

Саме ця сексуальна оцінка так кепсько гармоніє з обмеженнями сексуальної мети єднанням одних лише геніталій і сприяє тому, що для сексуальної мети обираються інші частини тіла[9 - Однак варто зауважити, що сексуальна переоцінка розвинена не в усіх механізмах вибору об'єкта та що нижче ми познайомимося з іншим, безпосереднішим поясненням сексуальної ролі інших частин тіла. Момент «голоду», який подавали Хоше та Блох для пояснення переходу сексуального зацікавлення з геніталій на інші частини тіла, як мені здається, позбавлений цього значення. Різні шляхи, якими просувається лібідо із самого початку, відносяться один до одного, як сполучені посудини, і необхідно зважати на феномен колате-ральних течій.].

Значення моменту сексуальної переоцінки найкраще вивчати в чоловіка, любовне життя якого вже стало доступним для дослідження, між тим як любовне життя жінки, частково внаслідок культурних спотворень, частково внаслідок конвенційної скритності та нещирості жінок, занурене наразі в непроникну темряву[10 - Зазвичай у жінки не помічається сексуальної переоцінки чоловіків, але вона майже завжди присутня щодо дитини, яку вона народила.].

Сексуальне застосування слизової оболонки рота та губ

Застосування рота як сексуального органа вважається перверсією, якщо губи (язик) однієї особи торкається геніталій іншої, але не в тому випадку, якщо слизові оболонки обох осіб торкаються одна одної. В останньому винятку й полягає наближення до нормального. Кому огидні інші прийоми перверсій, що практикуються, ймовірно, з найдавніших доісторичних часів людства, той відчуває при цьому явну огиду, яка не допускає прийняти таку сексуальну мету. Але межа цього часто суто умовна: хтось пристрасно цілує губи вродливої дівчини, натомість лише з огидою зможе скористатися її зубною щіткою, хоча немає жодних підстав припускати, що порожнина його власного рота, яка йому зовсім не гидка, чистіша за рот дівчини.

Тут увага привертається до моменту відрази, яка шкодить лібідозній переоцінці сексуального об'єкта, але, у свою чергу, долається лібідо. У відразі хочуть бачити одну з сил, які призвели до обмеження сексуальної мети. Певна річ, вплив цих обмежувачих сил до геніталій не доходить. Але не підлягає сумніву, що й

геніталії іншої статі самі по собі можуть бути предметом відрази і що така поведінка становить характерну рису всіх істеричних хворих (особливо жінок). Сила сексуального потягу охоче проявляється у подоланні цієї відрази (див. нижче).

Сексуальне застосування заднього проходу

Ще ясніше, ніж у попередньому випадку, стає зрозумілим при користуванні заднім проходом, що саме огида накладає печать перверсії на цю сексуальну мету. Але нехай не тлумачать як відому пристрасть із мого боку зауваження, що виправдання цієї відрази тим, що ця частина тіла служить виділенням і контактує з найогиднішим – екскрементами, – не більш переконливе, ніж виправдання, яким істеричні дівчата користуються для пояснення своєї відрази до чоловічих геніталій: вони служать для сечовипускання.

Сексуальна роль слизової оболонки заднього проходу аж ніяк не обмежується спілкуванням між чоловіками, перевага, що надається їй, не є чимось характерним для інвертованих відчуттів. Навпаки, вочевидь, педерастія у чоловіка зобов'язана своїм значенням аналогією з актом із жінкою, між тим як і при спілкуванні інвертованих сексуальною метою швидше за все є взаємна мастурбація.

Значення інших частин тіла

Поширення сексуальної мети на інші частини тіла не є в усіх своїх варіантах чимось принципово новим і нічого не додає до нашого знання про статевий потяг, що в цьому проявляє лише свій намір у всіх напрямках оволодіти сексуальним об'єктом. Але поряд із сексуальною переоцінкою при анатомічному доданні меж статевих частин проявляється ще й другий момент, який, за загальноприйнятою точкою зору, здається дивним. Деякі частини тіла, такі як слизова оболонка рота та задній прохід, завжди зустрічаються в цих прийомах, ніби виявляючи домагання, щоб на них самих дивилися як на геніталії та поводитися з ними відповідно до цього. Ми ще почуємо, що це домагання

виправдовується розвитком сексуального потягу і що в симптоматології деяких хворобливих станів воно реалізується.

Невідповідна заміна сексуального об'єкта – фетишизм

Зовсім особливе враження справляють ті випадки, в яких нормальний сексуальний об'єкт замінений іншим, що має до нього стосунок, але зовсім непридатним для того, щоб слугувати для нормальної сексуальної мети. Згідно з принципами класифікації статевих відхилень нам краще було б згадати про цю вкрай цікаву групу відхилень статевого потягу вже при відступах від норми щодо сексуального об'єкта, але ми відклали це до моменту нашого знайомства із сексуальною переоцінкою, від якої залежать явища, пов'язані з відмовою від сексуальної мети.

Заміною сексуального об'єкта стає частина тіла, загалом не дуже придатна для сексуальної мети (нога, волосся), або неживий об'єкт, що має цілком визначений стосунок до сексуальної особи, точніше до її сексуальності (частини одягу, білизна). Ця заміна цілком слушно прирівнюється до фетишу, в якому дикун втілює свого бога.

Перехід до випадків фетишизму з відмовою від нормальної або збоченої сексуальної мети становлять випадки, в яких потрібна присутність фетишистської умови в сексуальному об'єкті для того, щоб була досягнута сексуальна мета (певний колір волосся, одяг, навіть тілесні вади). Жодна варіація сексуального потягу, що межує з патологічним, не має такого права на наш інтерес, як ця, завдяки дивацтву спричинених нею явищ. Відоме зниження прагнення до нормальної сексуальної мети є, мабуть, необхідною передумовою для всіх випадків (виконавча слабкість сексуального апарату)[11 - Ця слабкість залежить від конституційних умов. Психоданаліз довів вплив сексуального залякування в ранньому дитинстві як випадкової умови, що відтісняє від нормальної сексуальної мети та спонукає до її заміни.]. Зв'язок із нормальним здійснюється за допомогою психологічно необхідної переоцінки сексуального об'єкта, яка неодмінно переноситься на все, що асоціативно з ним пов'язане. Певний ступінь такого фетишизму тому завжди і властивий нормальному почуттю, особливо в тих стадіях закоханості, в яких нормальна сексуальна мета здається недосяжною або досягнення її неможливе.

Дістань мені шарф із її грудей,

Дай мені підв'язку мого кохання.

Гете. Фауст

Патологічним випадок стає лише тоді, коли прагнення фетишу фіксувалося дужче, ніж за звичайних умов, і посіло місце нормальної мети, а потім, коли фетиш втрачає зв'язок із певною особою, стає єдиним сексуальним об'єктом. Такі загалом умови переходу варіації статевого потягу в патологічні відхилення.

Як першим стверджував Біне, а згодом було доведено численними фактами, у виборі фетишу позначається безперервний вплив набутого, здебільшого в ранньому дитинстві, сексуального враження, що можна порівняти з певною постійністю кохання нормальної людини («On revient toujours a ses premiers amours» – «Стара любов не іржавіє»). Таке походження особливо чітке у випадках, в яких вибір сексуального об'єкта зумовлений винятково фетишем. Зі значенням сексуальних вражень у ранньому дитинстві ми ще зустрінемося в іншому місці[12 - Більш глибоке психоаналітичне дослідження привело до правильної критики твердження Біне. Всі прив'язані до нього спостереження мають своєю метою перше зіткнення з фетишем, за якого цей фетиш виявляється таким, що вже повертає сексуальний інтерес, тоді як із супровідних обставин не можна збагнути, яким чином він опанував цим зацікавленням. Крім цього всі ці сексуальні враження «раннього дитинства» припадають на вік після п'ятого-шостого року життя, тим часом як психоаналіз змушує сумніватися в тому, чи можуть ще в такому пізньому віці заново утворитися патологічні фіксації. Реальний стан речей полягає в тому, що за першим спогадом про появу фетишу лежить загибла та забута фаза сексуального розвитку, яка замінена фетишем як «вкриваючим спогадом», залишком та осадом якого й є фетиш. Повернення цієї фази, що збігається з першими дитячими роками розвитку, в бік фетишизму, як і вибір самого фетишу, детермінований конституцією.]

В інших випадках до заміни об'єкта фетишем призвів символічний хід думок, здебільшого неусвідомлений цією особою. Шляхи такого ряду думок не завжди можна довести з упевненістю (нога є стародавнім сексуальним символом уже в міфах)[13 - Відповідно до цього черевик або туфля є символом жіночих геніталій.], «хутро» зобов'язане своєю роллю фетишу асоціації з волоссям на *mons Veneris* (лобку); однак і ця символіка, мабуть, не завжди залежить від сексуальних переживань дитинства[14 - Психоаналіз заповнив наявну ще ваду в

розумінні фетишизму, вказавши на значення загубленого завдяки витісненню копрофільної насолоди від нюху (riechlust) при виборі фетишу. Нога та волосся – об'єкти, які дужче пахнуть, – стають фетишами після відмови від нюхових відчуттів, що стали неприємними. У перверсії, що складається з фетишизму ноги, сексуальним об'єктом завжди є брудна нога з неприємним запахом. Інший матеріал для пояснення вподобання, спрямованого на ногу як фетиш, впливає з інфантильних сексуальних теорій (див. нижче). Нога замінює відсутній penis у жінки. У деяких випадках фетишизму ноги вдалося довести, що спрямований спершу на геніталії потяг до підглядання, що прагнув знизу наблизитися до свого об'єкта, затримався на своєму шляху завдяки забороні та витісненню, тому зберіг ногу або черевик як фетиш. Жіночі геніталії, відповідно до дитячих поглядів, малювалися уяві як чоловічі.]

Б. Фіксації попередніх сексуальних цілей

Виникнення нових намірів

Усі зовнішні та внутрішні умови, які утрудняють або віддаляють досягнення нормальної сексуальної мети (імпотенція, дорожнеча сексуального об'єкта, небезпека сексуального акту), підтримують, звісно, схильність до того, щоб затриматися на підготовчих актах і створити з них нові сексуальні цілі, які можуть посісти місце природних. При детальному розгляді завжди виявляється, що, вочевидь, найдивніші з цих цілей усе ж намічаються за нормального сексуального процесу.

Обмацування та розглядання

Певна частка обмацування для людини необхідна, принаймні для досягнення нормальної сексуальної мети. Також широко відомо, яким джерелом насолоди, з одного боку, й яким джерелом нової енергії – з іншого, стає шкіра, завдяки відчуттям від дотику сексуального об'єкта. Тому зосередження на обмацуванні,

якщо статевий акт розвивається далі, навряд чи може бути зараховано до перверсій.

Те ж саме і з розгляданням, що зводиться в кінцевому підсумку до обмацування. Оптичне враження здійснюється шляхом, який найчастіше сприяє лібідозному збудженню і на проходження якого, якщо допустимий такий телеологічний підхід, розраховує природний добір, спрямовуючи розвиток сексуального об'єкта в бік краси. Прогресуюче разом із культурою прикривання тіла пробуджує сексуальну цікавість, яка прагне того, щоб оголенням заборонених частин доповнити для себе сексуальний об'єкт; але ця цікавість може бути звернена і на мистецькі цілі (сублімовано), якщо вдається відвернути його зацікавлення від геніталій і спрямувати на тіло загалом. Затримка на цій проміжній сексуальній меті підкресленого сексуального розглядання[15 - Як мені здається, не підлягає жодному сумніву, що поняття «гарного» коріниться в сексуальному збудженні та початково означає те, що сексуально збуджує («принади»). У зв'язку з цим має місце той факт, що самі геніталії, вигляд яких викликає найсильніше сексуальне збудження, ми ніколи, власне, й не вважаємо «гарними».] властива певною мірою для більшості нормальних людей, вона дає їм можливість спрямувати якусь частину свого лібідо на вищі мистецькі цілі. А от перверсією пристрасть до підглядання стає, навпаки:

а) якщо вона обмежується винятково геніталіями;

б) якщо вона пов'язана з подоланням почуття огиди (вуайеризм: підглядання при функції виділення);

в) якщо замість того, щоб підготувати до нормальної сексуальної мети, вона витісняє її.

Останнє яскраво виражене в ексгібіціоністів, які, якщо мені буде дозволено судити на підставі одного випадку, показують свої геніталії для того, щоб як нагороду отримати можливість побачити геніталії інших[16 - Аналіз відкриває у цій перверсії, як і в більшості інших, несподіване розмаїття мотивів і значень. Нав'язливість ексгібіціонізму, наприклад, дуже залежить ще від кастраційного комплексу; завдяки йому при ексгібіціонізмі постійно підкреслюється цілісність власних (чоловічих) геніталій і повторюється дитяче задоволення з приводу відсутності такого органа у жіночих геніталій.]

При перверсії, прагнення якої полягає в розгляданні та демонстрації себе, проявляється доволі примітна риса, яка зацікавить нас іще більше при наступному відхиленні. Сексуальна мета проявляється при цьому вираженою у двоякій формі: активній і пасивній.

Силою, що протистоїть пристрасті до підглядання й іноді навіть перемагає її, є сором (як раніше огида).

Садизм і мазохізм

Схильність заподіювати біль сексуальному об'єкту та навпаки – найчастіші та найпомітніші перверсії, названі В. фон Крафт-Ебінгом в обох її формах, активній та пасивній, садизмом і мазохізмом (пасивна форма). Інші автори вважають за краще вужче означення алголагнії, що підкреслює насолоду від болю, жорстокість, тим часом як в обраній Крафт-Ебінгом назві на перший план висувуються всілякі приниження та покора.

Коріння активної алголагнії, садизму, в межах нормального довести легко. Сексуальність більшості чоловіків містить домішки агресивності, схильності до насильницького домінування, біологічне значення якого полягає, ймовірно, в необхідності здолати опір сексуального об'єкта ще й інакше, ніж у вигляді актів залицяння. Садизм у такому випадку відповідав би агресивному компоненту сексуального потягу, що став самостійним, перебільшеним і висунутим завдяки збоченню на чільне місце.

Поняття садизму в звичному розумінні цього слова перебуває між винятково активною, а відтак насильницькою констеляцією до сексуального об'єкта та виключною нерозривністю задоволення з підпорядкуванням і його терзанням. Строго кажучи, лише останній крайній випадок має право бути названим перверсією.

Так само термін «мазохізм» обіймає всі пасивні констеляції до сексуального життя і до сексуального об'єкта, крайнім вираженням яких є нерозривність задоволення з відчуттям фізичного та душевного болю з боку сексуального об'єкта. Мазохізм як перверсія, мабуть, далі відійшов від нормальної сексуальної мети, ніж протилежний йому садизм; можна сумніватися в тому, з'являється він

подекуди первинно чи завжди розвивається із садизму завдяки перетворенню. Часто можна спостерігати, що мазохізм є лише продовженням садизму, оберненого на власну особистість, що тимчасово заповнює при цьому місце сексуального об'єкта. Клінічний аналіз крайніх випадків мазохістської перверсії призводить до сукупного впливу значної кількості моментів, що перебільшують установку (кастраційний комплекс, усвідомлення провини).

Біль, що долається при цьому, уподібнюється до відрази та сорому, які вчинили опір лібідо.

Садизм і мазохізм посідають особливе місце серед перверсій, позаяк їхня протилежність, що лежить в основі активності та пасивності, належить до найбільш загальних характерних рис сексуального життя.

Історія культури людства, поза всіляким сумнівом, доводить, що жорстокість і статевий потяг пов'язані між собою найтіснішим чином, але для пояснення цього зв'язку не пішли далі, ніж підкреслення агресивного моменту лібідо.

На думку одних авторів, ця агресивність, що домішується до сексуального потягу, є власне залишком канібальських прагнень, тобто в ній бере участь апарат оволодіння, що слугує задоволенню іншої онтогенетично старішої великої потреби[17 - З цього приводу порівняйте повідомлення, подане нижче, про прегенітальну фазу сексуального розвитку, в якому підтверджується ця думка.]. Висловлювалася також думка, що будь-який біль сам по собі містить можливість відчувати насолоду. Вдовольнімося враженням, що пояснення цієї перверсії жодним чином не може вважатися задовільним і що, можливо, при цьому кілька душевних прагнень поєднуються для одного ефекту.

Найразючіша особливість цієї перверсії полягає, однак, у тому, що її пасивна й активна форми завжди спільно зустрічаються в одній і тій самій особі. Хто отримує насолоду, завдаючи іншим біль у статевих стосунках, той також здатен відчувати насолоду від болю, який заподіюється йому від статевих взаємин. Садист завжди водночас є й мазохістом, хоча активний чи пасивний бік перверсії у нього може бути дужче виражений і мати переважаючий сексуальний прояв.

Таким чином, ми бачимо, що деякі з перверсій завжди зустрічаються як протилежні пари, чому необхідно надати великого теоретичного значення, беручи до уваги матеріал, який буде подано нижче[18 - Порівняйте згадану

нижче «амбівалентність»]. Відтак, цілком очевидно, що існування протилежної пари (садизм – мазохізм) не можна пояснити безпосередньо і лише домішкою агресивності. Натомість є бажання пов'язати ці водночас існуючі протилежності з протилежністю чоловічого та жіночого, що полягає в бісексуальності, значення якої у психоаналізі зводиться до протилежності між активним і пасивним.

3. Загально про перверсії

Варіації та недуга

Лікарі, що вивчали перверсії вперше на різко виражених випадках і за особливих умов, були, звісно, схильні приписати їм характер недуги або дегенерації, подібної до інверсій. Однак у цьому випадку легше, ніж у тому, визнати такий погляд неправильним. Щоденний досвід показує, що більшість цих порушень, принаймні найменш важкі з них, становлять рідко відсутню складову частину сексуального життя здорової людини, яка і дивиться на них так, як і на інші інтимні речі. Там, де обставини сприяють цьому, і нормальний може на якийсь час замінити свою нормальну сексуальну мету такою перверсією або поступитися їй місцем поряд із першою. У будь-якої здорової людини існує якесь ставлення до нормальної сексуальної мети, яке можна назвати перверсією, і достатньо уже такого поширення, щоб довести недоцільність вживання як докору назви «перверсія». Саме в царині сексуального життя зустрічаєшся з особливими, тепер, власне кажучи, нездоланими труднощами, якщо хочеш провести різку межу між лише варіацією в межах галузі фізіології та хворобливими симптомами.

У деяких з цих перверсій якість нової сексуальної мети все ж така, що вона вимагає особливої оцінки. Деякі з перверсій за своїм змістом настільки віддаляються від нормального стану, що ми не можемо не оголосити їх «хворобливими», особливо ті, за яких сексуальний потяг проявляє дивовижну силу в сенсі подолання опору (сором, відраза, жах, біль; облизування калу, гвалтування трупів). Але і в цих випадках не можна з повною впевненістю вважати, що злочинці завжди виявляються особами з іншими важкими відхиленнями або божевільними. І тут не втекти від факту, що особи, що і

зазвичай поведуться як нормальні, лише в царині сексуального життя, під владою найнестримнішого з усіх потягів, проявляють себе як хворі. Між тим як за явною ненормальністю в інших життєвих взаєминах завжди зазвичай ховається на задньому плані ненормальна сексуальна поведінка.

У більшості випадків можемо відкрити хворобливий характер перверсії не в змісті нової сексуальної мети, а в ставленні до нормального: якщо перверсія постає не поряд із нормальним (сексуальною метою й об'єктом), коли сприятливі умови сприяють нормальному, а несприятливі перешкоджають йому, а за будь-яких умов витісняє та замінює нормальне; отже, бачимо у винятковості та фіксації перверсії найбільше підстав до того, щоб дивитися на неї як на хворобливий симптом.

Участь психіки в перверсіях

Можливо, саме в найогидніших перверсіях і потрібно визнати найбільшу участь психіки у перекрученні сексуального потягу. Тут пророблена душевна робота, якій не можна відмовити в оцінці в сенсі ідеалізації потягу, незважаючи на його огидний прояв. Всемогутність любові, можливо, ніде не проявляється настільки потужно, як у цих її помилках. Найвище та найнижче всюди найтіснішим чином пов'язані в сексуальності («Від неба крізь світ у пекло»).

Два висновки

При вивченні перверсії ми дійшли думки, що сексуальному потягу доводиться протистояти таким душевним силам, як опір, серед яких найяскравіше виділяються сором та огида. Можлива гіпотеза, що ці сили беруть участь у тому, щоб стримувати потяг у шорах, які вважаються нормальними; і якщо вони розвинулися в індивідумі раніше, ніж сексуальний потяг досяг повної своєї сили, то, ймовірно, вони й надали певного напрямку його розвитку[19 - Ці стримуючі сексуальний розвиток сили (відраза, сором, мораль) необхідно, з іншого боку, розглядати як історичний осад зовнішніх затримок, яких зазнав сексуальний потяг у психогенезі людства. Можна спостерігати, як у розвитку окремої людини

вони з'являються свого часу самі по собі, керуючись натяками виховання та стороннього впливу.].

Далі зауважимо, що деякі з досліджених перверсій стають зрозумілими лише за збігом певних мотивів. Якщо вони допускають аналіз-розкладання, то вони мають бути складними за своєю природою. Це, можливо, послужить нам натяком, що і сексуальний потяг, імовірно, не щось просте, а складається з компонентів, які знову відокремлюються від нього у вигляді перверсії. Клініка, таким чином, звернула нашу увагу на поєднання (*verschmelzungen*), які втратили своє вираження в одноманітності нормальної поведінки[20 - Забігаючи наперед, зазначу щодо розвитку перверсії, що є підстави припускати, що до їх фіксації точно так само, як і при фетишизмі, мали місце зачатки нормального сексуального розвитку. Досі аналітичне дослідження могло в окремих випадках показати, що й перверсія є осадом розвитку доедипового комплексу, після витіснення якого знову виступають найсильніші вроджені компоненти сексуального потягу.].

4. Сексуальний потяг у невротиків

Психоаналіз

Важливе доповнення до пізнання сексуального потягу в осіб, принаймні дуже близьких до нормальних, можна отримати з джерела, до якого відкритий лише один-єдиний шлях. Один лише засіб дозволяє отримати ґрунтовну та правильну інформацію про статеве життя так званих психоневротиків (істерії, невроз нав'язливості, хибно названі неврастенією, без сумніву, ранньому слабоумстві, параної), а саме: якщо піддати їх психоаналітичному дослідженню, яким користується винайдений Дж. Бреннером і мною 1893 року метод лікування, названий тоді «катарсичним».

Маю попередити або повторити опубліковане вже раніше в іншому місці, а саме: що ці психоневрози, як показує мій досвід, є результатом дії сексуальних потягів. Розумію під цим не те, що енергія сексуального потягу доповнює сили, які

живлять хворобливі явища (симптоми), а наполягаю, що ці потяги є єдиним постійним і найважливішим джерелом неврозу, тому сексуальне життя зазначених осіб проявляється винятково, або переважаюче, або лише частково тільки в цих симптомах. Симптоми, як я це висказав в іншому місці, є сексуальним позбуванням хворих. Доказом для цього твердження мені слугує кількість психоаналізів істеричних та інших неврозів, що зростає упродовж двадцяти п'яти років, про результати яких я подав докладний звіт в іншому місці і буду робити це в майбутньому[21 - Лише доповненням, але не обмеженням цієї заяви може послужити зміна її наступним чином: нервові симптоми ґрунтуються, з одного боку, на вимогах лібідозних потягів, а з іншого - на вимозі «Я» чинити опір їм.]

Психоаналіз усуває істеричні симптоми, виходячи з припущення, що ці симптоми є заміною - ніби транскрипцією - ряду афективних душевних процесів, жадань, прагнень, яким завдяки особливому психічному процесу (витісненню) перегороджений доступ до позбування шляхом свідомої психічної діяльності. Саме ці утримувані в несвідомому стані думки і прагнуть знайти вираз, відповідний до їхньої афективної сили, вихід (abfuhr), й при істерії знаходять його у процесі конверсії в соматичних феноменах, тобто в істеричних симптомах. За правильного, проведеного за допомогою особливої техніки зворотного перетворення симптомів афективні уявлення, що стали свідомими, дають можливість отримати найточнішу інформацію про природу та походження цих психічних утворень, раніше несвідомих.

Результати психоаналізу

Таким чином було виявлено, що симптоми є заміною прагнень, вони запозичують свою силу з джерел сексуального потягу. У повній злагоді з цим перебуває те, що нам відомо про характер узятих тут за взірець усіх психоневротиків та істериків, про їхню недугу і про причини цього захворювання. В істеричному характері спостерігається певна частка сексуального витіснення, що виходить за межі нормального, посилення опору проти сексуального потягу - сором, відраза, мораль і буцімто інстинктивна втеча від інтелектуальних спроб вирішення сексуальної проблеми, що має в яскраво виражених випадках наслідком повну необізнаність із сексуальною сферою аж до досягнення статевої зрілості.

Ця суттєва, характерна для істерії риса часто недоступна для грубого спостереження, завдяки існуванню іншого конституційного фактора істерії – занадто могутньо розвиненого сексуального потягу; але психологічний аналіз здатен щоразу викрити його та розв'язати суперечливу загадковість істерії констатуванням протилежної пари: занадто сильною сексуальною потребою і запереченням сексуального, що зайшло надто далеко.

Причина для недуги з'являється у схильної до істерики особи, коли внаслідок власної наростаючої зрілості або зовнішніх життєвих умов реальна сексуальна вимога всерйоз пред'являє на них свої права. З конфлікту між вимогою потягу та протидією заперечення сексуальності знаходиться вихід у хворобу, що не вирішує конфлікту, а намагається ухилитися від його розв'язання шляхом перетворення лібідозного прагнення в симптом. Якщо істерична людина, якийсь чоловік, занедужує від якогось банального душевного руху, від конфлікту, в центрі якого не лежить сексуальний інтерес, то такий виняток – лише позірний. Психоаналіз у таких випадках завжди може довести, що саме сексуальний компонент конфлікту створює можливість захворювання, позбавляючи душевні процеси можливості нормального позбування.

Невроз і перверсія

Значна частина заперечень проти такої моєї позиції пояснюється тим, що змішується сексуальність, з якої я виводжу психоневротичні симптоми, з нормальним сексуальним потягом. Але психоаналіз вчить більшого. Він демонструє, що симптоми жодним чином не утворюються за рахунок так званого нормального сексуального потягу (принаймні, не винятково або переважаюче), а є конвертованим виразом потягів, які отримали б назву первертованих (збочених – у широкому сенсі), якби їх можна було проявити без відволікання від свідомості безпосередньо в уявних намірах і вчинках. Таким чином, симптоми утворюються частково за рахунок ненормальної сексуальності: невроз стає, так би мовити, негативом перверсії[22 - Чітко усвідомлювати фантазії первертованих, що втілюються за сприятливих обставин у діях, які спроектовані у ворожому сенсі на інших: маячливі побоювання параноїків і несвідомі фантазії істериків, що викриваються психоаналізом як основа їхніх симптомів, за змістом збігаються до найдрібніших деталей.].

У сексуальному потягу психоневротиків можна знайти всі ті відхилення, які ми вивчили як варіанти нормального сексуального життя і як прояв хворобливого.

а) В усіх невротиків (без винятку) в несвідомому душевному житті є прояви інверсії, фіксація лібідо на особах своєї статі. Неможливо повністю з'ясувати вплив цього моменту на створення картини недуги, не вдаючись у розлогі пояснення; але можу запевнити, що завжди існує несвідома схильність до інверсії, й особливо вагомі послуги ця схильність надає при поясненні чоловічої істерії[23 - Психоневроз часто поєднується з явною інверсією, причому гетеросексуальна течія повністю пригнічується. Віддаючи належне думці, до якої я був схильний, повідомляю, що лише приватне зауваження В. Флісса у Берліні звернуло мою увагу на необхідну схильність до інверсії у всіх психоневротиків, після того як я відкрив її в окремих випадках. Цей неналежно оцінений факт мав би надати потужного поштовху всім теоріям гомосексуальності.].

б) У психоневротиків можна довести наявність у несвідомому як утворюючі симптоми факторів, різних схильностей до долання анатомічних меж, серед яких особливо часті й інтенсивні ті, що покладають роль геніталій на слизову оболонку рота та задній прохід.

Кінець ознакомительного фрагмента.

notes

Сноски

1

Такий опір нав'язливості інверсії може скласти умову, що сприяє терапевтичному впливу за допомогою навіювання або психоаналізу.

2

З різних сторін цілком правильно вказувалося, що автобіографічні дані інвертованих про час настання їхньої схильності до інверсії не заслуговують на довіру, позаяк вони можуть витіснити зі своєї пам'яті доказ їхнього гетеросексуального відчуття; психоаналіз підтвердив цю підозру щодо доступних йому випадків інверсії, змінивши їхній анамнез усуненням дитячої амнезії.

3

З якою обережністю необхідно ставити діагноз дегенерації та яке незначне практичне значення він має, можна побачити з міркувань Мебіуса (Ueber Entartung – Grenzfragen des Nerv. Und Seelenleb, 1900. – № 3): «Якщо окинути поглядом велике поле виродження, на яке тут пролите певне світло, то без подальшого видно, що діагноз – дегенерація – має взагалі дуже мало значення».

4

Захисникам «уранізму» потрібно віддати належне в тому, що деякі з найвидатніших людей були інвертованими, можливо, навіть абсолютно інвертованими.

5

Першим, хто вказав на бісексуальність для пояснення інверсії, був (згідно з літературним звітом у шостому томі «Jahrbuch'a f?r sexuelle Zwischenstufen») Е. Глей, який опублікував уже в січні 1884-го статтю «Les aberrations de l'instinct

Sexuel» у «Revue philosophique». Чудово, втім, що більшість авторів, що пояснюють інверсію бісексуальністю, надають значення цьому моменту не лише щодо інвертованих, але й усіх нормальних, отже, розуміють інверсію як результат порушеного розвитку. Є безліч спостережень, із яких, щонайменше, впливає можливе існування другого центру (нерозвиненої статі). Висловлюється думка про те, що в кожній людині є чоловічі та жіночі елементи, лише, відповідно до приналежності до тієї чи іншої статі, одні незрівнянно розвиненіші, ніж інші, оскільки справа стосується гетеросексуальних осіб.

6

Хоча психоаналіз досі не дав пояснення походженню інверсії, він усе ж відкрив психічний механізм її походження та значно збагатив питання, які доводиться брати до уваги. В усіх досліджених випадках ми встановили, що інвертовані в пізнішому віці мали в дитинстві фазу дуже інтенсивної, але короткочасної фіксації на жінці (здебільшого, на матері), після подолання якої вони ототожнюють себе з матір'ю й обирають себе самих у сексуальні об'єкти; тобто, виходячи з нарцисизму, шукають чоловіків у юнацькому віці, схожих на них самих, котрих хочуть любити так, як любила їх мати. Надалі ми часто відкривали, що ті, хто здається інвертованими, жодним чином не були нечутливими до жіночих принад, а постійно переносили на чоловічі об'єкти викликане жінками збудження. Таким чином, вони все життя відтворюють механізм, завдяки якому з'явилася їхня інверсія. Їхнє нав'язливе прагнення до чоловіка виявилось зумовленим їхньою неспокоїною втечею від жінки.

Психоаналітичне дослідження найрішучішим чином опирається спробам відокремити гомосексуальних від інших людей як особливу групу. Вивчаючи й інші сексуальні відхилення, а не лише ті, що відкрито проявляють себе, можна дізнатися, що всі люди здатні на вибір об'єкта однакової із собою статі й роблять цей вибір у своєму несвідомому. Більше того, прихильності лібідозних почуттів до осіб своєї статі грають, як і фактори нормального душевного життя, не меншу, а як рушії захворювання – важливішу роль, ніж пов'язані з протилежною статтю.

Психоаналізу, навпаки, здається первинною незалежність вибору об'єкта від його статі, однаково вільна можливість володіти як чоловічими, так і жіночими

об'єктами, як це спостерігається в дитячому віці, у примітивних станах і в епохи стародавньої історії; і з цього первинного стану шляхом обмеження в той чи інший бік розвивається нормальний або інвертований тип. За змістом психоаналізу винятковий сексуальний інтерес чоловіка до жінки постає проблемою, яка потребує пояснення, а не чимось само собою зрозумілим, що має своєю основою хімічне тяжіння. Вирішальний момент стосовно остаточного статевого вибору приходить лише після настання статевої зрілості й є результатом цілого ряду чинників, які ще не підлягають обліку, частково конституційних, частково випадкових за своєю природою. Без сумніву, деякі з цих факторів можуть виявитися настільки потужними, що мають відповідний вирішальний вплив на ці результати. Але загалом численність визначальних моментів знаходить своє відображення в розмаїтті вихідних картин явної сексуальної поведінки людей. Підтверджується, що у людей інвертованого типу загалом переважають архаїчні конституції та примітивні психічні механізми. Найсуттєвішими їхніми ознаками видається вплив нарцисичного вибору об'єкта та збереження еротичного значення анальної зони. Але немає жодної користі в тому, щоб на підставі таких конституційних властивостей відокремлювати крайні типи інвертованих від інших. Те, що є у таких крайніх типів, як, мабуть, цілком достатнє обґрунтування їхньої ненормальності, можна також знайти, лише не так помітно вираженим, у конституції перехідних типів і в явно нормальних. Різниця в результатах за своєю природою може бути якісного характеру: аналіз показує, що відмінність в умовах лише кількісна. Серед факторів, що спричиняють випадковий вплив на вибір об'єкта, зауважимо, що ми відкрили заборону (сексуальне залякування в дитинстві) та звернули увагу на те, що наявність обох батьків відіграє визначну роль. Відсутність сильного батька в дитинстві нерідко сприяє інверсії. Потрібно, врешті-решт, наполягати на вимозі, щоб проводилася суворі відмінність між інверсією сексуального об'єкта та змішуванням статевих ознак у суб'єкта. Певна частка незалежності цілком очевидна і в цьому відношенні.

Цілий ряд точок зору, що мають значення, в питанні про інверсії виклав Ференці в статті «До нозології чоловічої гомосексуальності (гомоеротики)» (Intern. Zeitschrift für Ärztliche Psychoanalyse, 1914. – № 11). Ференці цілком справедливо засуджує той факт, що під назвою «гомосексуальність», яку він хоче замінити вдалішим терміном «гомоеротика», змішують багато дуже різних нерівноцінних в органічному і психічному відношенні станів на тій підставі, що у них усіх є загальний симптом інверсії. Він вимагає суворої відмінності принаймні щодо двох типів: суб'єкт-гомоеротика, що відчуває і поводить, як жінка, і об'єкт-гомоеротика, абсолютно мужній, що замінив жіночий об'єкт об'єктом однакової із собою статі. Першого він вважає справжнім «проміжним сексуальним» типом,

як і М. Гіршвельд, другого, менш вдало, називає невротиком, котрий страждає нав'язливістю. Боротьба зі схильністю до інверсії, так само як і можливість психічного впливу, є лише у об'єкт-гомоеротика. І після визнання цих двох типів необхідно додати, що у багатьох осіб змішується певна частка суб'єкт-гомоеротики з певною частиною об'єкт-гомоеротики.

В останні роки праці біологів, передусім Е. Штейнаха, пролили яскраве світло на органічні умови гомоеротики, як і статевих ознак загалом.

За допомогою експериментального досвіду кастрації з подальшою пересадкою зародкових залоз іншої статі вдалося у різних ссавців перетворити самців на самок і навпаки. Перетворення торкнулося більш-менш повно соматичних статевих ознак і психосексуальної поведінки (тобто суб'єкт- та об'єкт-еротики). Носієм цієї зумовлюючої статі сили вважається не та частина зародкової залози, яка складає статеві клітини, а так звана інтерстиційна тканина цього органа («залоза змужніння»).

В одному випадку вдалося статева зміна у чоловіка, котрий втратив яєчка внаслідок туберкульозного захворювання. У статевому житті він поведився як пасивний гомосексуаліст, по-жіночому, й у нього спостерігалися дуже яскраво виражені жіночі статеві ознаки вторинного характеру (волосся на голові й обличчі, скупчення жиру в грудях і на стегнах). Після пересадки крипторхічного людського яєчка цей чоловік став поводитися по-чоловічому та спрямовувати своє лібідо нормальним чином на жінку. Водночас соматичні жіночі ознаки зникли (А. Lipchitz. Die Pubertätsdrüse und ihre Wirkung. – Bern, 1919).

Було б безпідставно стверджувати, що завдяки цим прекрасним дослідом учення про інверсії набуває нових підстав, і передчасно чекати від них безпосередньо нового шляху до загального «лікування» гомосексуальності. В. Фліс цілком слушно наголосив, що ці експериментальні дослідження не знецінюють учення про загальний бісексуальний природжений нахил вищих тварин. Мені здається ймовірнішим, що подальші дослідження такого ґатунку дадуть пряме підтвердження передбачуваній бісексуальності.

Найглибша відмінність між любовним життям стародавнього світу і нашим полягає, мабуть, у тому, що античний світ робив наголос на самому потязі, а ми переносимо його на об'єкт потягу. Давні люди поважали потяг і готові були облагородити ним навіть малоцінний об'єкт, тоді як ми низько оцінюємо прояв потягу самого по собі та виправдовуємо його перевагами об'єкта.

8

Не можу не нагадати про готовність гіпнотизованого коритися та вірити гіпнотизерові, яка змушує мене припускати, що сутність гіпнозу треба бачити в несвідомій фіксації лібідо на особистості гіпнотизера (за допомогою мазохістського компонента сексуального потягу). Ференці пов'язав цю ознаку сугестивності з батьківським «комплексом» (Jahrbuch für psychoanalytische und psychopathologische Forschungen, 1909).

9

Однак варто зауважити, що сексуальна переоцінка розвинена не в усіх механізмах вибору об'єкта та що нижче ми познайомимось з іншим, безпосереднішим поясненням сексуальної ролі інших частин тіла. Момент «голоду», який подавали Хохе та Блох для пояснення переходу сексуального зацікавлення з геніталій на інші частини тіла, як мені здається, позбавлений цього значення. Різні шляхи, якими просувається лібідо із самого початку, відносяться один до одного, як сполучені посудини, і необхідно зважати на феномен колате-ральних течій.

10

Зазвичай у жінки не помічається сексуальної переоцінки чоловіків, але вона майже завжди присутня щодо дитини, яку вона народила.

11

Ця слабкість залежить від конституційних умов. Психоаналіз довів вплив сексуального залякування в ранньому дитинстві як випадкової умови, що відтісняє від нормальної сексуальної мети та спонукає до її заміни.

12

Більш глибоке психоаналітичне дослідження привело до правильної критики твердження Біне. Всі прив'язані до нього спостереження мають своєю метою перше зіткнення з фетишем, за якого цей фетиш виявляється таким, що вже повертає сексуальний інтерес, тоді як із супровідних обставин не можна збагнути, яким чином він опанував цим зацікавленням. Крім цього всі ці сексуальні враження «раннього дитинства» припадають на вік після п'ятого-шостого року життя, тим часом як психоаналіз змушує сумніватися в тому, чи можуть ще в такому пізньому віці заново утворитися патологічні фіксації. Реальний стан речей полягає в тому, що за першим спогадом про появу фетишу лежить загибла та забута фаза сексуального розвитку, яка замінена фетишем як «вкриваючим спогадом», залишком та осадом якого й є фетиш. Повернення цієї фази, що збігається з першими дитячими роками розвитку, в бік фетишизму, як і вибір самого фетишу, детермінований конституцією.

13

Відповідно до цього черевик або туфля є символом жіночих геніталій.

14

Психоаналіз заповнив наявну ще ваду в розумінні фетишизму, вказавши на значення загубленого завдяки витісненню копрофільної насолоди від нюху (riechlust) при виборі фетишу. Нога та волосся – об'єкти, які дужче пахнуть, – стають фетишами після відмови від нюхових відчуттів, що стали неприємними. У перверсії, що складається з фетишизму ноги, сексуальним об'єктом завжди є брудна нога з неприємним запахом. Інший матеріал для пояснення вподобання, спрямованого на ногу як фетиш, впливає з інфантильних сексуальних теорій (див. нижче). Нога замінює відсутній penis у жінки.

У деяких випадках фетишизму ноги вдалося довести, що спрямований спершу на геніталії потяг до підглядання, що прагнув знизу наблизитися до свого об'єкта, затримався на своєму шляху завдяки забороні та витісненню, тому зберіг ногу або черевик як фетиш. Жіночі геніталії, відповідно до дитячих поглядів, малювалися уяві як чоловічі.

15

Як мені здається, не підлягає жодному сумніву, що поняття «гарного» коріниться в сексуальному збудженні та початково означає те, що сексуально збуджує («принади»). У зв'язку з цим має місце той факт, що самі геніталії, вигляд яких викликає найсильніше сексуальне збудження, ми ніколи, власне, й не вважаємо «гарними».

16

Аналіз відкриває у цій перверсії, як і в більшості інших, несподіване розмаїття мотивів і значень. Нав'язливість ексгібіціонізму, наприклад, дуже залежить ще від кастраційного комплексу; завдяки йому при ексгібіціонізмі постійно підкреслюється цілісність власних (чоловічих) геніталій і повторюється дитяче задоволення з приводу відсутності такого органа у жіночих геніталій.

17

З цього приводу порівняйте повідомлення, подане нижче, про прегенітальну фазу сексуального розвитку, в якому підтверджується ця думка.

18

Порівняйте згадану нижче «амбівалентність».

19

Ці стримуючі сексуальний розвиток сили (відраза, сором, мораль) необхідно, з іншого боку, розглядати як історичний осад зовнішніх затримок, яких зазнав сексуальний потяг у психогенезі людства. Можна спостерігати, як у розвитку окремої людини вони з'являються свого часу самі по собі, керуючись натяками виховання та стороннього впливу.

20

Забігаючи наперед, зазначу щодо розвитку перверсії, що є підстави припускати, що до їх фіксації точно так само, як і при фетишизмі, мали місце зачатки нормального сексуального розвитку. Досі аналітичне дослідження могло в окремих випадках показати, що й перверсія є осадом розвитку доедипового комплексу, після витіснення якого знову виступають найсильніші вроджені компоненти сексуального потягу.

21

Лише доповненням, але не обмеженням цієї заяви може послужити зміна її наступним чином: нервові симптоми ґрунтуються, з одного боку, на вимогах лібідозних потягів, а з іншого – на вимозі «Я» чинити опір їм.

22

Чітко усвідомлювати фантазії первертованих, що втілюються за сприятливих обставин у діях, які спроектовані у ворожому сенсі на інших: маячливі побоювання параноїків і несвідомі фантазії істериків, що викриваються психоаналізом як основа їхніх симптомів, за змістом збігаються до найдрібніших деталей.

23

Психоневроз часто поєднується з явною інверсією, причому гетеросексуальна течія повністю пригнічується. Віддаючи належне думці, до якої я був схильний, повідомляю, що лише приватне зауваження В. Флісса у Берліні звернуло мою увагу на необхідну схильність до інверсії у всіх психоневротиків, після того як я відкрив її в окремих випадках. Цей неналежно оцінений факт мав би надати потужного поштовху всім теоріям гомосексуальності.

Купить: https://telnovel.me/froyd_zigmund/psiholog-ya-seksual-nost

надано

Прочитайте цю книгу цілком, купивши повну легальну версію: [Купити](#)